

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ

ГБОУ «Сорокская сойотская школа – интернат среднего общего образования»

<p>«Рассмотрено» Руководитель МО <u>Хулуева Н.В. / Хулуева /</u> Протокол № 1 от « 28 » августа 2023г</p>	<p>«Согласовано» Заместитель директора по УМР ГБОУ «ССШИ СОО» <u>Бадеева Т.Г. / Бадеева /</u> от « 28 »августа 2023 г</p>	<p>«Утверждено» Директор ГБОУ «ССШИ СОО» <u>Ниндакова З.У. / Ниндакова /</u> Приказ № 68 от «28» 2023 г М.П.</p>
---	---	--

Рабочая программа
по бурятской литературе 9 класс .
предмет, класс

Дугаровой Светланы Готобдоржиевны

ФИО должность

Рассмотрено на заседании
Педагогического совета
Протокол № 1
от 28 августа 2023 г

у. Сорок 2023-2024 уч.год

Тайлбари бэшэг

Программа разработана на основе следующих нормативных документов и методических материалов:

- Федеральный закон об образовании в Российской Федерации № 273-ФЗ от 29.12.2012;
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от «17» декабря 2010 г. № 1897;
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 20.05.2020 № 254 "Об утверждении федерального перечня учебников, допущенных к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования организациями, осуществляющими образовательную деятельность"

Приказ Министерства образования и науки Республики Бурятия от 17.09.2019г №1366 «Об утверждении перечня учебников и учебно-методических пособий»

- Буряад нургуулиин программанууд «Буряад литература» 5-9 классуд, 2008 по бурятской литературе в 9 классе к УМК для 9 класса Буряад литература. С.А.Ошорова, Д.Б.Цыденова 9 - дэхи классай нуралсалай ном – хрестоиати; хоер хубитай У- У «Бэлиг» , 2018
- Основная образовательная программа основного общего образования ГБОУ «Сорокская сойотская школа-интернат»
- Учебный план ГБОУ «Сорокская сойотская школа-интернат»

Для реализации программы используется учебник: Бурятская литература 9 класс С.А.Ошорова, Д.Б.Цыденова 9 - дэхи классай нуралсалай ном – хрестоиати; хоер хубитай У- У «Бэлиг» , 2018

Место предмета в федеральном базисном учебном плане

Согласно федеральному базисному учебному плану для образовательных учреждений Российской Федерации на изучение бурятского языка в 9 класс отводится **1.5 ч в неделю, всего 51ч.**

Тус худэлмэри хадаа 1312 дугаар 2004 оной мартын 9 Россиин Федерациин нуралсалай министерствын тогтоолнууд, 889 дугаар 2010 оной августын 30 хубилагдаан нуралсалай министерствын тогтоолнууд, 1089 дугаар 2004 оной мартын 5-най нуралсалай министерствын захиралта дээрэ ундэлжэ зохоогдоһон, творческоор хэрэглэхэ гэһэн удхатайгаар байгуулагдаһан туршалгын программа баримтална.

Гэхэтэй хамта арадай аман зохоол аман угын, уран найханай литература бэшэмэл угын искусство, тиимэбээ уран зохоол зохоодоо уран хурса, шэмэг удхатай угэ гол тулэб аргуудай нэгэн болоно.

Нугөө талаһаа, уран зохоол хун тухай, тэрэнэй доторой байдал, хуниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хунэй ажабайдал, арад зоной ажамидал г.м. тухай зохоогдоһон байдаг. Бодото юумэнууд, унэн болоһон уйлэ хэрэгууд, бодото байдал уран зохоолой, уран найханай литературы ундэлһэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ ундэлжэ, тэрэниие һажаажа, ухаан бодолойноо

хүсөөр, ханаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран хайханаар, гоеор зохогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалын унэн бодото байдалда адлирхуу байдаг гэжэ һурагшадта ойлгуулха шухала.

Уран хайханай литература гу, али уран зохоол шудалан узэлгын гол зорилгонууд гэбэл: уран хайханай литература хунэй, хун турэлтэнэй ажаמידаралда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хугжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;

уран хайханай литература шудалан узэлгэ хадаа турэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгынтусгаар арга гэжэ ойлгуулха;

- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа угэхэ;
- уран зохоол уншаха дуратай болгохо, гое хайханиие наринаар ойлгодог мэдэрэл хумуужуулхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зубеер сэгнэжэ, тэдэндэ унэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ Бургаха, тэрэниие хугжеехэ;
- һурагшад уран хайханай зохоол зубөөр, хусэд дуурэнээр хадуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ һураха гол тулэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран хайханай литература зубөөр, хусэд дуурэнээр, гунзэгыгеер ба өөрынгө ажаמידаралда туһатайгаар ойлгожо абахын тула литературын теоридо онсо анхаралаа хандуулан, һурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо. Уран хайханай литературые угын искусство гэжэ шэнжэлэн узэлгэ, текстнуудэй удха зубөөр гаргажа хургалга.

Энэ программа баазова теоретико-литературна ойлгосонууд дээрэ ундэһэлжэ, тэдэниие гол принцип болгон байгуулагдаа. 9 - дэхи класста һурагшадай урда жэлнуудтэ ойлгожо абаһан мэдэсэ, шадабари буридхэжэ ябталагдана ба һурагшадые историко-литературна курс узэлгэдэ бэлэдхэнэ. Ондоогоор хэлэхэдэ, 9 -дэхи класста литература узэлгын нэгэ шата дуурэжэ, нүгөө шатада оролгын бэлэдхэл эхилнэ.

Арадай аман зохоолнуудгуйгөөр литературын асуудалнууд, илангаяа уран хайханай ёһо заншал, литературна хугжэлтын, ментальна ёһо заншалнууд г.м. хусэд хайнаар ойлгогдохогуй. Гэхэтэй хамта уран хайханай литература хадаа арадай аман зохоолой ургэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно.

Туд программа бэелуулхэдээ, ойлгожо абаһан мэдэсыень шалгахадаа коммуникативнотворческо ажалнуудые унгэргэхэ: творческо(зохоон байгуулгын) мастерской, практикум, даабари, шэлэжэ абаһан зохоолоо бэеэ даагаад анализ хэлгэ, дун гаргалгын уншагшадай рецензии и г.м.

Һурагшадай мэдэсэ, шадабариды табигдаха гол эрилтэнууд

Һурагшад гол тулэб иимэ юумэнуудые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохоолойнгоо автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
- уран зохоолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- уран зохоолнуудай текстнуудые;
- шудалан узэжэ байһан зохоолой герой болоод гол уйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохоол сохи шухала уйлэнуудые мэдэхэһээ гадна , тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;

- уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзнууд, зохеолой темэ, идей, гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонууды;
- байгуулгын (композициин) шухала онсо янзнууды, хэлэнэй зураглан тодорхойлох арга хэрэгсэлнууды;
- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шулэгууды, эпическэ зохеолой хэһэгууды;
- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэһэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнууды г.м.

Һурагшад гол тулэб иимэ юумэнууды хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалы хөөрэжэ;
- уран зохеолшын зураглан зурагы ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнууды (эпизодууды), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн угэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнуудһэ илгажа;
- зохеол _еце үйлэнуудэй болоһон шалтагаание, сагы, тэрэнэй хойшолонгы элируулжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргууды, байгаалиин зураглалнууды текст сооһоо илгажа;
- зохеолой идейнэ болоод уран һайханай талы харуулалгада сюжетэй зүйлнуудэй (уйлын хугжэлтын эхин, уйлын уялдалга, уйлын хугжэлтын эгээл дээдэ шата) уургэ болон гол проблематика элируулжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнууды илгажа;
- зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн уургэ ба геройдо угэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- зохеолой геройнуудай еер еерын ба бултандань хабаатай шэнжэнууды тодорхойлон, характеристикэ угэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһы элируулхэ зорилготойгоор геройнууды зэргэсуулжэ;
- уран зохеолнуудай текст лиричeskэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниен хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохеолой геройнуудта характеристикэ угэхэ орео тусэб табижа;
- үзэжэ байһан зохеолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһы хараадаа абан, һурагша бүхэнэй, бүхы һурагшадай зэргэсуулһэн аман гу, али бэшэмэл еерын бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- тусэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ тусэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гу, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэлһэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (_рецензии_) гу, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зэхеолоор гу, али хэдэн зохеолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохеолго, тэрэ тоодо зэргэсуулһэн характеристикэ зохеожо, мун литературна ба публицистическэ темэнуудээр бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- литературын асуудалнуудаар бэшэһэн худэлмэринуудээр тезисууды ба конспектууды табижа;
- бээ даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмуудээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгуудээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хугжэмөөр рецензии гу, али һанамжа бэшэжэ;
- уншаһан номой справочна аппарат, мун литературна терминуудтэй словарь, шэнэ толинууды хэрэглэжэ г.м.

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

№	Тема	Кол-во часов	Планируемая дата	Фактическая дата
I четверть				
XVIII-XIX зуун жэлнуудэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд				
1.	Оролто хэшээл. Литература, тэрэнэй хунэй сэдхэлэй байдалда оруулдаг уургэ. Уран зоёол –уран угын найхан.	1ч.		
2.	XVIII-XIX зуун жэлнуудэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. Тобчи домуг гэжэ бэшэмэл зохёол тухай. Буряад зоние гэгээрүүлхэ ажаябуулга. Александр Игумнов болонбусад гэгээрүүлэгшэд тухай.	1ч.		
3.	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай буряад уран зохёол Уянгата болон уянгата –ургэлжэлхэн зохёол. Мунхэ- Сарьдаг «Саянам», «Саяандаа»	1ч.		
XX зуун жэлэй буряад уран зохёол 1-дэхи хахатай буряад уран зохёол				
4.	Д.Дашанимаевай зохёохы зам тухай. «Тоёон» гэхэн шулэг тухай. «Тоёон», «Мунхэ харьдаг» шулэгэй ритм	1ч.		
5.	Ц. Галсанов «Табан таанараа магтанам», «Хэнгэргэ»	1ч.		
XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай буряад уран зохёол				
6.	XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай буряад уран зохёол Д.Батожабай «Багшашни хэн бэ?» «Нэрээ хухаранхаар, яһаа хухара», «Туруушын удэрнууд»	1ч.		
7.	Д.Батожабай «Багшашни хэн бэ?» «Хоёр атаман», «Жаргал гээшэ юун гээшэб?»	1ч.		
8.	«Багшашни хэн бэ?» гэжэ туужа тухай, туужын байгуулга, сюжет. Зохёолой уран тодорхой зуйл.	1ч.		

9.	Хэлэлгэ хугжоолгэ . «Багшашни хэн бэ?» гэхэн туужаар бэшэмэл худэлмэри	1ч.		
10.	Классхаа гадуур уншалга . М.Самбуев «Минии таабай», «Һайн даа, Урбаан таабай» гэхэн шулэгууд	1ч.		
11.	Н. Дамдинов «Оороо урдатнай энэб...» гэхэн статья. Декабристын бэхэлиг (5саг). 1-дэхи булэг: «Ородой флодой туухэ бэшэгшэ»	1ч.		
12.	Н.Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг». 2-дохи булэг: «Сибириин нухэн хаалгануудаар»	1ч.		
13.	Н.Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг». 3-дахи булэг: «Сэлэнгэ мурэнэй эрьедэ»	1ч.		
14.	Шулэглэмэл зужэг зохёол.	1ч.		
15.	Н.Дамдинов. «Декабристын бэхэлиг» гэхэн зохёолоор бэшэмэл худэлмэри.	1ч.		
16.	Ц. Галанов «Саран хухы» (6 саг) 1, 2-дохи булэгууд	1ч.		
17.	Ц. Галанов «Саран хухы» (6 саг) 1, 2-дохи булэгууд	1ч.		
18.	Ц. Галанов «Саран хухы» 3,4,5,6-дахи булэгууд	1ч.		
19.	Ц. Галанов «Саран хухы» 11, 12-дохи булэгууд			
20.	Ц. Галанов «Саран хухы» гэхэн туужа тухай. Арадай аман угэ уран зохёол соо.	1ч.		
21.	Хэлэлгэ хугжоолгэ. Ц.Галановай «Саран хухы» гэхэн зохёолоор бэшэмэл худэлмэри.	1ч.		
22.	Ч.-Р. Намжилов «Арбан табанай харын толондо...» гэхэн статьятай танилсалга. «Монголой дэбтэрһээ» («Монгол ороной морид хурдан», «Сагаан унгэ һайхан», «Урилдаан дээрэ») абтаһан шулэгуудэй удха болон уран аргууд	1ч.		
23.	Классхаа гадуур уншалга Ш.Нимбуев. «Эхын юроол»	1ч.		

24.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» . «Уран зохёолшотой нухэсэжэ ябаһандаа жаргалтайб» гэхэн статья. «Ута намарай сэсэг» туужа. 1-дэхи бүлэг	1ч.		
25.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» 2, 3-дахи бүлэгууд	1ч.		
26.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» 4, 5-дахи бүлэгууд	1ч.		
27.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» 6-дахи бүлэгууд	1ч.		
28.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» 7-дохи бүлэгууд	1ч.		
29.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» Бухаади уьгэнэй дурэ. Хун ба байгаали. Туужын уянгата ундэһэн.	1ч.		
30.	Ц.Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» Туужын байгуулга, сюжет.	1ч.		
31.	Хэлэлгэ хугжоолгэ Ц.Д. Хамаевай «Ута намарай сэсэг» гэхэн зохёолоор бэшэмэл худэлмэри	1ч.		
32.	Класһаа гадуур уншалга. Б.Ябжанов «Эхэ шоно»	1ч.		
33.	Д.Д. Мункоевой намтар, зохёохы зам. «Эхэ тухай дуун». Уянгата- ургэлжэлһэн зохёол.	1ч.		
34.	М. Осодоев. «Ууган хубуун». М.Осодоев тухай. «Ууган хубуун» туужа. «Эдирхэг хаһа» гэхэн бүлэг	1 ч		
35.	«Ууган хубуун»: «Бухэ барилдаан», «Уулзалга» гэхэн бүлэгууд	1ч.		
36.	«Ууган хубуун»: «Турэл нютагһаа холо», «Баатарай нэрые мунхэлһэн бэшэгууд»	1ч.		
37.	«Ууган хубуун». Тобшолол. Владимир Бильдушкиновой дурэ. Баримтата туужа.	1ч.		
38.	Хэлэлгэ хугжоолгэ . М.Осодоевай «Ууган хубуун» гэхэн зохёолоор бэшэмэл худэлмэри	1ч.		
39.	Б.Шойдоков. «Дайсанай ара талада» .Уран зохёолшын намтар болон зохёохы зам. «Дайсанай ара талада» романай 1-дэхи бүлэгэй 1-дэхи хэһэг	1ч.		
40.	«Дайсанай ара талада»: 1-дэхи бүлэгэй. 2, 3-дахи хэһэгууд	1ч.		
41.	«Дайсанай ара талада»: 2-дохи бүлэгэй 1-дэхи хэһэг, 3-дахи бүлэгэй 1-дэхи хэһэг	1ч.		

42.	Дайсанай ара талада»: 5-дахи булэгэй 1-дэхи хэһэг, 6-дахи булэгэй 3-дахи хэһэг, 7-дохи булэгэй 1-дэхи хэһэг	1ч.		
43.	Дайсанай ара талада»: 8-дахи булэгэй 1-дэхи хэһэг, 9-дэхи булэгэй 6-дахи хэһэг	1ч.		
44.	Дайсанай ара талада»: 10-дахи булэгэй 1, 2-дохи хэһэгүүд, 12-дохи булэгэй 3 хэһэг	1ч.		
45.	Дайсанай ара талада»: 13-дахи булэгэй 1, 3-дахи хэһэгүүд, 14-дэхи булэгэй 2-дохи хэһэг, 15 булэгэй 1, 2, 3-дахи хэһэгүүд	1ч.		
46.	Дайсанай ара талада»: 16-дахи булэгэй 1, 4-дэхи хэһэгүүд, 17-дохи булэгэй 1,2,4,5 – дахи хэһэгүүд. Роман тухай ойлгосо	1ч.		
47.	Хэлэлгэ хугжоолгэ . Б.Шойдоковой «Дайсанай ара талада» гэһэн зохёолоор «Дайн хунэй ба арад зоной ажабайдалда», «Хун онсо байдалда» гэһэн сэдэбуудээр бэшэмэл худэлмэри	1ч.		
48.	Эрдынеевэй намтар болон зохёохы зам . «Хазаар хара хахал»(2 уйлэгэй хугжэмтэ комеди), 1-дэхи уйлэ	1ч.		
49.	«Хазаар хара хахал»: 1-2 дохи уйлэ	1ч.		
50.	«Хазаар хара хахал».Тобшолол. Шог зужэглэмэл зохёол	1ч.		
51.	Класчаа гадуур уншалга . Ц.Шагжинай «Будамшуу» комеди	1ч.		

Һуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

1. Буряад литература. С.А.Ошорова, Д.Б.Цыденова 9 - дэхи классай һуралсалай ном – хрестоиати; хоер хубитай У- У «Бэлиг» , 2016
2. Буряад нургуулиин программа. Буряад литература 5-11 классууд. У-У, 2009
4. Б.Б.Батоев. Уран зохоолнуудые 5-11 классуудта зааха тухай. У-У, 2002
5. Х. Дармаева. Буряад литератураар тестнууд. - У-У
6. О.Б.Бадмаева. Мунөө уеын хэшээл, 2010 он

